

Živočíchy v civilizovanej krajine

J. Blab, A. Terhardt, K. P. Zsivanovits, Tierwelt in der Zivilisationslandschaft. Teil I. Raumeinbindung und Biotopnutzung bei Säugetieren und Vögeln im Drachenfelsen Ländchen. Bonn Bad Godesberg, Kilda Verlag, 1989, 123 pp.

U. Riecken, J. Blab, Biotope der Tiere in Mitteleuropa. Greven, Kilda Verlag, 1989, 123 pp.

V doterajšej plánovacej praxi, ako aj pri vypracúvaní návrhov na ochranu vybratých území sa neberie dostatočný ohľad na živočíchy a ich životné prostredie. Vo všeobecnosti sa tieto otázky prehliadajú a absolútne nedostatočne právne a predpisovo rešpektujú. Týka sa to predovšetkým druhov žijúcich v tzv. „priemernej“ krajine, t.j. v menej významných územiach, nezachytených v zoznamoch ohrozených oblastí. Sú to teritória nazývané súhrnne civilizovanou

krajinou. V tomto type krajiny sa vyskytujú najmä devastované a silne pozmenené ekosystémy a celkovo biotopy zaťažené antropickou činnosťou. Vzhľadom na rôznorodosť živočíchov a ich nárokov na prostredie je v takýchto oblastiach veľmi ťažké určiť jednoznačné kritériá pre plánovacie prax. Otázkami ochrany živočíchov v hospodársky intenzívne využívaných krajinách sa zaoberá monografia Blaba a jeho spoluautorov. Autorský kolektív v nej analyzuje ekologické nároky vybratých skupín stavovcov na prostredie vo vzťahu k potenciálu krajiny a jej aktuálnemu využitiu. V analýzach vychádzajú z konkrétnych terénnych štúdií 31 km² veľkého územia zaťaženého poľnohospodárskou a lesníckou výrobou, sídlami a rôznou antropickou činnosťou. Základom hodnotenia reakcií živočíchov na stresy vyplývajúce z ľudskej aktivity bola krajinnoekologická inventarizácia živočíšnych druhov a ich biotopov.

Publikácia sa zameriava predovšetkým na výskum vtákov a cicavcov. Tomu sa prispôbujú aj úvodné a záverečné kapitoly, v ktorých autori podávajú metodiku výskumu, opis územia, použité materiály aj hodnotenie biotopov

skúmaného územia, ktorým ukončujú celú publikáciu. U cicavcov rozoberajú štruktúru populácie, dominanciu druhov a nároky jednotlivých zástupcov na prostredie. Pre krajinnoekologické hodnotenie civilizovanej krajiny je významné najmä vytvorenie ekologických skupín cicavcov na základe konkrétnych zistených faktorov. Obdobným spôsobom spracúvajú výsledky výskumu vtákov s prihliadnutím na špecifikum tejto skupiny vyplývajúce z vysokej lokomočnej schopnosti. Okrem hodnotenia populácií sú v publikácii aj charakteristiky výskytov jednotlivých zistených druhov vtákov a cicavcov. Z výsledkov ornitologického a mamaliologického výskumu vychádzajú autori pri klasifikácii biotopov, krajinných prvkov a pri hodnotení celej krajinnej štruktúry.

Vzhľadom na stále vzrastajúcu zaťaženosť území ovplyvnených hospodárskou činnosťou vzniká pre ekológov naliehavá otázka, ako ozdraviť narušenú krajinu, resp. ako zabrzdiť rýchly devastčný proces. V súvislosti s tým sa ukazuje aj potreba vypracovať nové metodiky zoologického výskumu, ktoré by rýchlejšie ako doteraz mohli vhodným spôsobom spracovať výsledky pre potreby plánovacej a projekčnej praxe. Doteraz sa vo všeobecnosti ako najvhodnejšie ukázali výsledky vertebratologického výskumu. Posudzovaná monografia je jednou z praktických zahraničných publikácií, ktorej metodické príspevky možno aplikovať aj u nás. Vhodne na ňu nadväzuje aj súběžne vydaná práca Riechena a Blaba (Biotope der Tiere in Mitteleuropa), podávajúca prehľad o klasifikácii biotopov vyskytujúcich sa v strednej Európe. Okrem hlavných typov biotopov sa v monografii uvádzajú aj rôzne subtypy s charakteristickými živočíšnymi druhmi. Obidve publikácie sú vhodné doplnené tabuľkami, diagramami a obrázkami. Ako metodická príručka sú vhodné na terénny výskum, vedeckú i pedagogickú prax.

Eva Kalivodová

Autori

RNDr. Bohuslav Havelík, DrSc., Institut hygieny UK, Praha 10, Šrobárova 48

doc. MUDr. Jiří Havránek, CSc., Institut hygieny UK, Praha 10, Šrobárova 48

prof. MUDr. Stanislav Hrubý, DrSc., Katedra hygieny výživy LFH UK, Praha 10, Šrobárova 48

prof. Ing. Štefan Kachaňák, DrSc., Chemickotechnologická fakulta SVŠT, Bratislava, Radlinského 9

RNDr. Eva Kalivodová, CSc., Ústav krajinnej ekológie SAV, Bratislava, Obrancov mieru 3

JUDr. Jozef Klapáč, CSc., Ústav štátu a práva SAV, Bratislava, Klemensova 19

doc. MUDr. Vladislav Klener, CSc., Katedra hygieny výživy LFH UK, Praha 10, Šrobárova 48

prom. biol. Jiří Kolář, Krajská hygienická stanica SKNV, Praha 9, Prosek, Na vyhlídce 12

Ing. Jiří Kos, Krajská hygienická stanica SKNV, Praha 9, Prosek, Na vyhlídce 12

Ing. Věroslav Samek, CSc., Botanický ústav ČSAV, Průhonice u Prahy,

RNDr. Jan Štěpán, Praha 4, Klířova ul. 1912

Ing. Petr Štěpán, CSc., Fakulta technologie paliv a vody VŠCHT, Praha 6, Suchbátarova 5

MUDr. Mária Vargová, Výskumný ústav preventívneho lekárstva, Bratislava, Limbova 14

Autori obrázkov

2. str. obálky
str. 67, 88

str. 71

str. 78

str. 92

str. 61, 68, 69, 108

— koláž Štolcová

— foto Říha

— foto Klener

— foto Šušlík

— foto Gabaš

— foto archív

Monotematickú časť čísla redigoval **doc. MUDr. Jiří Havránek, CSc.**